

FOTOS: ELSEBETH ALLER

Psykolog i **MOZAMBIQUE**

Da Maria Christensen flyttede med sin familie til Mozambique blev hun hurtigt psykolog for de mange udlændinge i landet. Snart begyndte hun også at bruge sin erfaring til at hjælpe landets egen befolkning, der var hårdt ramt af hiv/aids.

Med en bred erfaring som både klinisk psykolog og skolepsykolog i bagagen var det ikke svært for Maria Christensen at etablere en privat praksis i Maputo, hovedstaden i Mozambique i det sydlige Afrika. Det var i 2003. Men den danske psykolog så hurtigt, at hun var landet i et samfund, der kunne bruge hendes ressourcer på et helt andet område: i kampen mod hiv/aids, der hvert år dræber hundredetusind mozambiqueere.

Det første år arbejdede Maria Christensen primært som krisepsykolog. Sikker-

hedssituationen er ustabil med væbnede overfald og voldelige biltyverier, og mange ofre har fået hjælp af hende. En banal ting som den temmelig kaotiske trafik medfører også problemer, og Maria Christensen har haft flere udlændinge i kriseterapi, fordi de har påkørt og dræbt fodgængere, der er løbet ud foran bilen. Endelig har hun en række opgaver, der normalt ses i en privat praksis: familieproblemer, skilsmisser og stressrelaterede problemer.

Arbejdet med udlændinge blev ikke ▶ ▶ ▶

Om Maria Christensen

Maria Christensen har arbejdet 14 år i Ballerup Kommune som både klinisk psykolog og skolepsykolog. I mange år har hun været psykologisk konsulent i udvælgelsen af rådgivere, der skulle udsendes for Danida, Mellempopulært Samvirke og en række andre organisationer.

Selv var Maria Christensen i en årrække udsendt af Mellempopulært Samvirke som klinisk psykolog på et psykiatrisk hospital i Lusaka, Zambia. Hun har desuden boet nogle år i Nepal, hvor hun drev privat praksis.

Hun har blandt andet udgivet bogen "Nutidsnomader – rejSENS psykologiske udfordringer", en håndbog om de psykologiske aspekter af livet som udsendt familie.

Interviewet med hende er taget i foråret 2006. Siden er Maria Christensen og hendes familie vendt hjem til Danmark.

► ► ► ved at stå alene, og efterhånden blev Maria Christensen opmærksom på de store samfundsproblemer i Mozambique.

- Mozambique er et underskudssamfund, mærket af fattigdom og mangel på ressourcer. Det største problem set ud fra et psykologisk perspektiv er hiv/aids-epidemien. Derfor blev det efterhånden mit mål at komme til at arbejde inden for netop det område. Men den gode uddannelse og erfaring, jeg som psykolog har med hjemmefra, kan også bruges i fattigdom og armod fortæller hun.

De ukendte psykologer

Imidlertid var visionen om at arbejde med de psykosociale aspekter af hiv/aids ikke så let at omsætte til virkelighed.

Først var der en sproglig udfordring. Det officielle sprog i Mozambique er portugisisk, og Maria Christensen gik i gang med et intensivt forløb for at lære sproget på højt niveau. For kommunikation er helt afgørende i en psykologs arbejde, og uden at mestre sproget godt kan hun fx ikke stille præcise spørgsmål.

- Det komplicerer jo arbejdet temmelig meget, hvis psykologen taler som et spædbarn, siger hun med et glimt i øjet.

Men selv om hun var godt på vej rent sprogligt, viste der sig nye udfordringer.

For der findes kun ganske få psykologer i Mozambique, og deres arbejde lever en skyggetilværelse.

- Det var frustrerende at erfare, at de vigtige psykosociale aspekter er så relativt ukendte her i landet. Psykologer i Mozambique har ikke organiseret sig. Der er kun få uddannede psykologer, og de fleste af dem arbejder med administration, fx i ministerierne, i akademiske stillinger, hvor deres faglige uddannelse kun bruges minimalt. De planlægger og administrerer, og der er tale om generalistarbejde, som skulle varetages af andre.

- Det er en ond cirkel, for af samme grund er kendskabet til psykologens kompetencer minimalt. Folk ved simpelt hen ikke, hvad de skal bruge os til, konstaterer Maria Christensen.

Networking

Maria Christensen satte sig for at blive en del af det lille faglige netværk, der findes. I første omgang byggede hun på sin omgangskreds, men siden har hun deltaget i offentlige møder og seminarer om psykologiske emner og hiv/aids, arrangeret af Eduardo Mondlane Universitetet i Maputo.

- I Danmark har vi en langt stærkere faglig struktur med specialiserede fag-

lige foreninger og selskaber på det psykologiske område. Her i Mozambique er det hele stadig baseret på et ad hoc-princip.

Med et bedre indblik i de lokale forhold og et større netværk kontaktede Maria Christensen en lang række udenlandske organisationer, der arbejder med hiv/aids i landet, og som hun mente kunne bruge hendes kompetencer. Det resulterede i flere konsulentopgaver, blandt andet for den danske ulandsorganisation Ibis' projekt EDUCAIDS.

Om grunden til, at det lykkedes hende at få det psykosociale aspekt bragt ind i kampen mod hiv/aids, fortæller hun:

- Lederen af EDUCAIDS var en ung, dynamisk mozambiquer, der læste psykologi. Han var visionær, og på grund af hans interesse for psykologi var han meget åben for et samarbejde, der kunne sætte fokus på andet og mere end oplysning og medicinsk behandling.

- EDUCAIDS arbejder med grupper, der allerede er aktive i lokalsamfundet. I de tre projektområder drejer det sig om støttegrupper af både hiv-smittede og raske frivillige. Den lokale forankring er vigtig, for 'aktivisterne' kender sproget og kulturen i området. Aktivisterne har dannet grupper, fordi de så et behov og havde et ønske

om at hjælpe. Derfor er de meget motiveret for at forbedre deres indsats. Projektet arbejder blandt andet med at forbedre kvaliteten af de frivilliges arbejde med rådgivning, støtte, hjemmebesøg og information.

Ildsjælene i Xai-Xai

Maria Christensen er tilknyttet de frivillige på alle projektets fem delprojekter, men der er ingen tvivl om, at hun er mest optaget af arbejdet med gruppen *Kuvumbana*. Den holder til i byen Xai-Xai i provinsen Gaza, tre timers kørsel nord for Maputo. Antallet af forældre-løse børn i området stiger voldsomt i disse år, og de 72 frivillige medlemmer

forsøger lige nu at nå ud til 3700 forældre-løse børn.

Den danske psykolog er synligt imponeret over gruppens engagement i lokalsamfundet.

- De frivillige i Kuvumbana ledes af en kvindelig ildsjæl. Desuden er ledelsen dedikeret, og i modsætning til de andre grupper er der i denne forening også en del raske frivillige, altså flere overskuds-personer, fortæller hun.

Foreningen definerer selv, hvad den gerne vil bruge projektet og Maria Christensen til. Hun har primært støttet de frivilliges arbejde med forældre-løse og andre sårbare børn (såkaldte OVC's, dvs. Orphans and other Vulnerable Children).

Gennem en række workshop har hun sat fokus på arbejdet både med gruppens interne dynamik og med dens eksterne arbejde.

- Jeg har arbejdet med empowerment, forandringsprocesser og med det at være stærke sammen ud fra en partcipatorisk tilgang, hvor alles stemmer skulle bruges. Målet har været at skabe en gruppe, der føler sig som en enhed og bliver bevidst om sine egne ressourcer. Arbejdet med syge og sårbare børn og voksne er meget tyngende og alvorligt. Derfor er der brug for, at gruppens medlemmer støtter hinanden.

- Heldigvis er der er lang tradition for fællesskab i området. For eksem-

- ▶ ▶ ▶ pel dyrker mange deres marker sammen, så de har erfaring med samarbejdets styrker.

Overhoved på 10-11 år

Mange metoder fra arbejdet i det kolde Danmark kan bruges på kurserne, der ofte foregår under åben himmel under et træ. Maria Christensen fortæller, hvordan hun har brugt psykologisk supervision som redskab til at analysere familiebesøg.

- Vi besøgte syv-otte børnefamilier, der lever alene. Efterfølgende analyserede vi besøgene med fokus på de styrker og virkemidler, aktivisterne har i mødet med børnene. Det førte til, at det næste kursus blev fokuseret på børnenes behov. Først definerede aktivisterne, hvor de forældreløse er anderledes end andre børn, og hvilke særlige støttefunktioner de har brug for.

- Gruppen prioriterede børns behov for god og varieret kost som det væsentligste. Det overraskede mig temmelig meget, for jeg ville jo med min baggrund fokusere på andre behov. Jeg vidste simpelt hen ikke, hvor stort behovet for mad er.

- Et andet af børnenes behov, gruppen identificerede, er respekt og kærlighed. Der findes respekt for barnet i Mo-

Om Mozambique

Mozambique ligger i det sydøstlige Afrika. Landet, der er en tidligere portugisisk koloni, har knap 19,5 mio. indbyggere. Under halvdelen af befolkningen over 15 år kan læse og skrive.

Mozambique er hårdt ramt af hiv/aids. 17 procent af befolkningen er smittet, og i nogle områder af landet er tallet langt højere. 500 mozambiqueere smittes hver dag, heraf 90 spædbørn. Sidste år mistede 325.000 børn den ene eller begge deres forældre på grund af hiv/aids. 180.000 aids-ramte voksne bliver passet af deres børn.

zambique, men kulturen er lagdelt, og forskellige aldersgrupper har forskellige funktioner. Her har vi børn, der står i en situation, hvor de selv er en familie. Den ældste bliver familiens overhoved, ofte i en alder af 10-11 år.

Maria Christensen forklarer, at aktivisterne mener, det er væsentligt at vise familiens overhoved en særlig respekt, som kan forplante sig til andre. Gruppen af aktivister analyserede sig desuden frem til, at børnene har behov for kærlighed.

Selv fremhæver børnene behovet for vejledning. De har ingen, der kan fortælle dem om familiens og samfundets værdier, om rigtigt og forkert. Samtidig er der jo tale om børn i sorg, børn i krise. Projektets frivillige har derfor arbejdet med både aktiv lytning og psykologisk støtte.

Eksistensløse børn

Det er kendt, at forældreløse børn stigmatiseres. Jævnaldrende, lærere og andre voksne anser de forældreløse for et laveste trin på den sociale rangstige. Derfor er det også ofte de forældreløse, der bliver stjålet fra, og mange børn bliver smidt ud af deres hjem, fordi faderens søskende eller forældre mener, at de har ret til at arve både huset og marken. Der

med efterlades børnene både uden forældre og uden eksistensgrundlag.

De lokale foreninger af mennesker, der lever med hiv/aids, og deres støtter samarbejder med de traditionelle ledere og lokale domstole, så børnene får ret til deres hjem og marker. Aktivisterne hjælper med reparationer på de falddefærdige huse og giver en hånd med markarbejdet.

Børnene får skoleuniformer og bliver indskrevet i skolerne. De frivillige kommer på hjemmebesøg og hjælper med lektierne.

I et forsøg på at give de forældreløse børn en ligeværdig plads blandt områdets børn og samtidig dække deres behov for at lege har projektet etableret en legeklub med traditionelle lege. Klubben er åben for alle, både de forældreløse og andre børn i området. Integrationen er helt afgørende, hvis de forældreløse børn skal vokse op og blive voksne, der indgår i ligeværdigt i samfundet.

Desuden er der en række aktiviteter særligt rettet med at skabe et fællesskab mellem de forældreløse børn og OVC's, fx fodbold, dans og sang.

Knus i stedet for penge

Arbejdet med børnene i Xai-Xai ligger umiddelbart langt fra en danske psyko-

logs arbejde med børn i Ballerup Kommune, hvor Maria Christensen tidligere har arbejdet i mange år.

- I Danmark ville socialvæsnet og undervisningssystemet tage sig af mange af børnenes problemer. Disse institutioner er helt utilstrækkelige i Mozambique. De har hverken kapacitet, status eller penge. Derfor må andre kræfter træde til, både for at dække de psykosociale og de fysiske behov.

I supervisionen og undervisningen af de frivillige trækker hun blandt andet på sin store erfaring i arbejde med børn og familier i Danmark.

- Man kan ikke lære en gruppe frivillige psykologi på tre kurser. Men man kan mobilisere og aktivere den viden og indsigt, de allerede har. Den kan relativt hurtigt sættes ind i en ny ramme. Det handler om både store og små ting. For eksempel, at børnene har langt større behov for et knus end for at få en femøre, fastslår Maria Christensen.

Patientrådgivning og enker

To af projektets andre grupper arbejder i hovedstaden Maputo. Den ene er en patientforening, der er tilknyttet et dagshospital, som udfører hiv/aids-test. Foreningen arbejder med oplysning og

- ▶ ▶ ▶ støtte til den gruppe patienter, der bliver testet positive. Maria Christensen har her hjulpet med at forbedre modtagelsen af patienterne og arbejdet med aktivisternes måde at give støtte på og arbejde med de smittedes problemer. For mange smittede er det fx svært at skulle hjem og fortælle familie og venner, at de er hiv-positive. På trods af at så mange i Mozambique er smittet, er sygdommen stadig tabubelagt.

I en af Maputos fattige forstæder arbejder en anden gruppe frivillige. De går på hjemmebesøg hos de aids-syge opfordrer andre syge til at blive testet og rådgiver de smittede. Denne gruppe støtter også et stort antal OVC's, der er blevet forældreløse på grund af hiv/aids.

- Der er også en gruppe, som arbejder længere nordpå i Tete-provinsen, Mozambiques fattigste provins. Fokus er her på arbejdet med enker efter aidsramte mænd. Ofte er kvinderne selv smittet.

- Arbejdet med enkerne er svært. De er ofte dybt nedtrykte, og på grund af den stærke medicin, de tager, er de trætte og har svært ved at koncentrere sig. Disse kvinder skal hjælpes til at finde deres fælles ressourcer og til at bruge dem, fortæller Maria Christensen.

Den nødvendige psykologi

Det psykosociale område er ikke en luksus i kampen mod aids, det er en nødvendighed, understreger Maria Christensen.

- Folk lader sig ikke teste for hiv, og de få, der gør, vender sjældent tilbage for at få den nødvendige rådgivning og behandling. Gravide kvinder, der bliver testet positive, kan modtage en gratis behandling, der sikrer, at det barn, de venter, ikke bliver smittet. Men kun en lille brøkdelen af kvinderne vælger behandlingen.

- Det er tankevækkende, at selv om man oplyser om prævention, testning og behandling, stiger antallet af smittede. Arbejdet har simpelt hen ikke den ønskede effekt. Det skyldes helt klart psykologiske faktorer, understreger hun.

Snart pakker Maria Christensen igen sine kufferter og flytter hjem til Danmark med sin familie. Med sig tager hun nye erfaringer og et brændende ønske om at fortsætte arbejdet med de forældreløse og hiv-smittede i et af verdens fattigste lande. Håbet er, at hun ved siden af sin private praksis i Danmark kan arbejde som konsulent i Mozambique.

Elsebeth Aller, journalist

